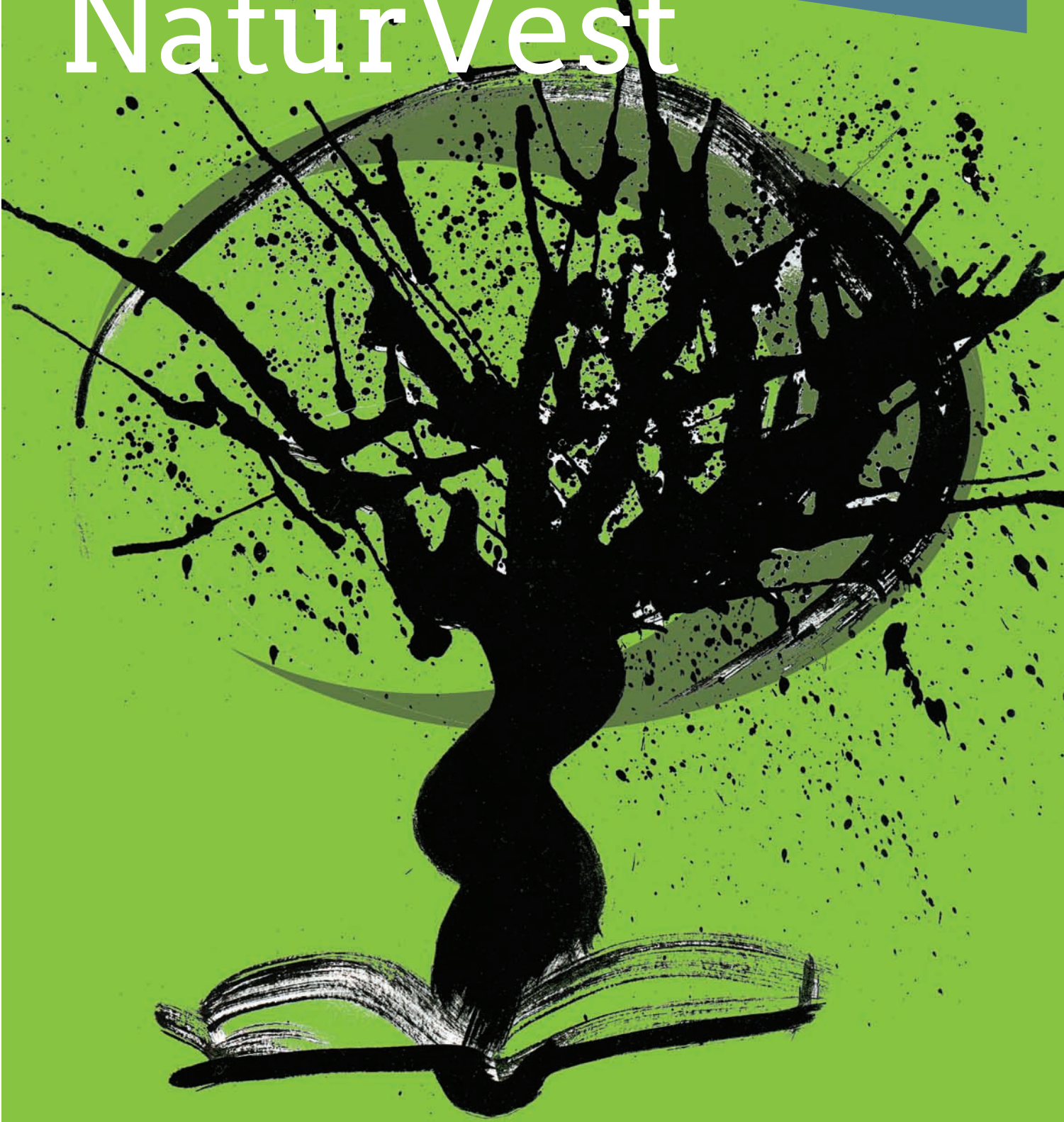

 Naturvernforbundet

#2 - 2015 • 39. årgang
Magasin for medlemmer i
Naturvernforbundet Hordaland

kr 50,-

NaturVest

Natur i litteraturen
s. 4 - 8

Forfatternes
klimaaksjon
s. 10 - 11

Apokalypse, cli-fi og
zombiar
s. 13 - 16

Først når ein er glad i noko, ser ein verdien av å ta vare på det.

TEKST

SIRI VATSØ HAUGUM,
FUNGERANDE FYLKESLEIAR I
NATURVERNFORBUNDET HORDALAND

Som tolvåring var Mikkjel Fønhus ein av mine favorittforfattar. Eit noko uvanleg val for ei ung jente, men det var noko med skildringane til Fønhus som drog meg vekk frå lesestolen og djupt inn i hjartet av Nordmarka, høgt til fjells i Jotunheimen eller til eit elvedrag i dei stille morgontimane.

De brennkalde vinternettene står Rauten kanskje vakt på en furuknaus, ved sida av en blidøyd, kvilende kolle, og en kalv som er hans eget kjøtt og blod. Da stråler Venus, stjernehimmeles dronning, stor og klar over Rêdalsfjella. Nordlyset hvisler varmt og forunderlig; pusten fra elgmulen ryker i natta.

Eg kan endå huske korleis nakkehåra reiste seg til lyden av Fønhus sin «Trollelgen» som trakka gjennom stive vierkratt i skumringstimen. Sjølv om eg aldri hadde sett ein elgokse i det fri sto biletet like klårt for meg som om eg sto på rabben like ved og betrakta oksen si framferd med mine eigne auger. Naturskildringane som vart ført i pennen for snart 100 år sidan kunne blitt skrive med akkurat dei same orda i dag.

*Blåmeisen dukkar i sølepytten
ristar seg og fyk
snappar ein mygg i lufta*

Mona Vetrhus sine tekstar tek for seg noko meir kjent og kvardagsleg for oss som ikkje bur i elgoksen sitt rike. Samstundes er naturverdiane framtrekande og minnar oss på at naturen ofte finnes rett utanfor døra. Gråspurven si kurtisering på fuglebrettet

i hagen og rognetrete sin årssyklus frå stive, nakne greiner om vinteren, til kvite blaumande blomelassar om våren, grøne trekrone om sommaren og fargebrakande lauvspel og raude bær om hausten.

I den travle kvardagen gløymer vi ofte å stoppe opp og sjå naturen. Den er rundt oss alltid, og byr på opplevingar og fortellingar som vi alt for lett overser. Her gjer litteraturen oss ei stor teneste med å minne oss på at naturen er der, inspirere oss til å besøke den og lære oss å bli glad i den.

Som naturvernar har eg mange argument for kvifor ein må ta vare på naturen. Den er livsgrunnlaget vårt og forsyner oss med frisk luft, reint vatn, mat og beskyttelse mot storm og flaum. Den er også livsgrunnlaget for andre artar, og for at den komplekse naturen skal oppretthalde sin funksjon må alle bitane vere på plass. Men det er først når eg kjenner på kjærleiken til naturen at eg får ein indre motivasjon til å ta vare på den. Eg er glad i naturen, og det eg er glad i vil eg ta vare på.

At det er mykje natur i litteratur er ikkje rart. Naturen er noko som angår oss alle, og den forsyner forfattaren med ei uendeleg verd av hendingar og sanseintrykk. Samstundes gjer litteraturen menneske og naturen ei teneste ved å minne oss på kor underbar naturen er i seg sjølv. Så la deg fange av naturskildringar, la deg inspirere av det skrivne ord, og ta vare på naturen.

NaturVest er medlemsbladet til Naturvernforbundet på Vestlandet. Naturvernforbundet Hordaland er ansvarlig utgiver for fire nummer i året, to av disse går også ut til Møre og Romsdal.

Naturvernforbundet fremmer kunnskap og løysningar som ivaretar naturen og skaper et energieffektivt samfunn i økologisk balanse. Vi er over 20 000 medlemmer i 100 lokallag med fylkeslag i alle fylker og hovedkontor i Oslo. Vi er en del av den verdensomspennende miljøvernorganisasjonen Friends of the Earth.

Daglig leder

Nils Tore Skogland

Redaktør

Øyvind Strømmen

Bidragstere

Joanna Tocher
Petra Helgesen
Klaus Hjermann
Miljøagentene
Tove Hassel
Sofia Marie Hamnes
Ingeborg Ulberg Jansen
Mona Maria Løberg

Annonseansvarlig

Sverre A. Stakkestad
Tlf. : 55 10 10 97

Layout

Mona Maria Løberg
mm@naturvernforbundet.no

Trykk

A2G Grafisk AS

Opplag

2275

Framsida

Illustrasjon av Marijke Strømmen

NaturVest

v/Naturvernforbundet Hordaland
Bryggen 23, Jacobsfjorden 4. etasje
5003 Bergen

Tlf. 55 30 06 60
naturvest@naturvernforbundet.no
www.naturvernforbundet.no/
hordaland

NaturVest oppfyller miljøkrav til papir, trykkfarge og trykkeprosess.

Papir: 100g Cyclus Offset
100% resirkulert

Se også www.ecolabel.no

TEMA: NATUR OG LITTERATUR

- 3 Kortnytt: Risikoplantar i hagen
- 4 Natur i litteraturen og noen dikt fra Naturlig onsdag
- 10 Forfatterrollen som politisk verktøy
- 12 Morgen og kveld på Samoa
- 13 Lyspunkt under apokalypsen
- 16 Miljøagentene
- 20 Kalender

La humla suse! Lavendel er en art som inviterer humla på besøk. Foto: www.flickr.com/109144586@N08 (Creative Commons BY-NC-ND 2.0)

KORTNYTT

Protest mot fjorddeponi

Ung er opprørt over omstridt tillatelse.

Natur og Ungdom inviterte sammen med andre naturvernere og partier til stormarkering 2. mai for å protestere mot sjødeponi i Førdefjorden. Nærmere 800 personer møtte opp på Torgallmenningen, og 500 signerte aksjonslisten.

Omstridt

Gruveprosjektet er omstridt. Tilhengerne håper det vil gi flere hundre arbeidsplasser. Andre advarer. Miljødirektoratet uttalte i fjor høst at etablering av sjødeponi i Førdefjorden kan føre til utryddelse av fiskeslag. Førdefjorden er en ren og fiskerik fjord. Det å dumpe 11 tonn i fjorden hvert eneste minutt vil få konsekvenser. Det vil drepe alt liv på havbunnen i deponiområdet. Massene kan også spre seg og påvirke andre deler av fjorden. Det kan ødelegge det eneste gytefeltet for blålange i kystsonen. Dessuten vil det endre landskapet totalt.

Til tross for sterke advarsler har regjeringen nå gitt tillatelse til at Nordic Mining kan bruke fjorden som avfallsplass for gruveindustrien.

Ung motstand

Siri Vatsø Haugum var en av appellantene på arrangementet 2.

mai og uttalte til NRK: «Vi skal leve med dette. Det skal foregå fram til jeg er 76 år. Det risikerer å ødelegge for sjømatnæringen og reiselivsnæringen som er langsiktige arbeidsplasser».

Haugum og andre unge fra Sogn og Fjordane er opprørte over at «Framtidsfylket» ikke lenger bryr seg

om framtida. Sogn og Fjordane er truet av fraflytting og trenger å tiltrekke seg unge som er ferdigutdannede. Det gjør de ikke med gruvedrift. Unge ønsker å komme tilbake til en hjemmeplass med natur som er intakt. Hvor det finnes bærekraftige arbeidsplasser. Og en framtid.

Prøvekjøring av el-sykkel hos Helse Bergen

Prosjektet «Prøvekjøre el-sykkel» samarbeider med Bedriftsidretten og Helse Bergen, og markerte Sykle til jobben-aksjonen på Haukeland 21. april. Dyktige folk fra G-Sport Bergen Storsenter og Laguneparken stod på stand sammen med Naturvernforbundet, hvor 40 ansatte fikk prøvekjøre el-sykkel på stedet. I tillegg bestilte over 50 ansatte ukes-prøvekjøring i etterkant.

Natur i litteraturen

Om smog i Jakarta, flom i Odda og lyrikk på
Naturlig onsdag.

TEKST OG FOTO

JOANNA TOCHER
MONA MARIA LØBERG

1.

2.

3.

Studenter fra Skrivekunstakademiet i Bergen leste opp egne tekster på Naturlig onsdag i mai. Dette er noen av dem: (1) Sofie Eriksdatter, (2) Carl Tomas Nising Sandvold og (3) Tora Sanden Døskeland.

Omgitt av fire rødbrune murvegger, mens solen kastet sine siste stråler over byen, demonstrerte Frode Grytten og et knippe Bergensbaserte diktere på denne månedens Naturlig onsdag hvordan pennen kan brukes for å skrive om vårt forhold til naturen, og om dens tiltakende opprør mot måten vi behandler den på.

Natur har alltid vært et viktig tema i litteraturen, men er miljø og klima noe som burde tas opp i større grad av dagens forfattere? Dette er en av problemstillingene som ble taklet av forfatter Frode Grytten på denne månedens Naturlig Onsdag i Olav H Hauge-salen på Litteraturhuset. Grytten er et kjent navn innenfor Norges litterære verden og arbeidene hans inkluderer både dikt og novellesamlinger, romaner og barnebøker. Han har vunnet flere priser, blant annet Brageprisen for Bikubesong i 1999 og Nynorsk litteraturpris og Melsomprisen for novellesamlingen

Rom ved havet, rom i byen (2007). I tillegg til Frode Grytten var et utvalg Bergensbaserte diktere invitert til å lese tekster som omhandlet naturen.

Kvelden ble innledet av Borgar Emanuelson Bohlin, som ønsket velkommen og ga en kort introduksjon av virksomheten til kveldens vert, Naturvernforbundet, før han ga ordet videre til konferansier Jonas Sandved Rudjord fra Skrivekunstakademiet i Hordaland. Da var det duket for poesi med natur som tema.

Natur og poesi

Først ute var tre skribenter fra Skrivekunstakademiet, Tora Sanden Døskeland, Sofie Eriksdatter og Carl Tomas Nising Sandvold. Alle imponerte med tekster som omhandlet blant annet natur, kropp og hos Sandvold særlig havet. Teksten hans vevde sammen minner om havet med små intrikate detaljer fra livet og resultatet ble en svært rørende og virkningsfull tekst.

Neste oppleser var Tove Hassel som gjorde inntrykk med sin direkte lesestil. Deretter kom det en serie korte dikt om forskjellige naturinntrykk fra Sofia Marie Hamnes fra Skrivekunstakademiet og så var det konferansier Jonas Rudjord sin tur. Rudjords tekst inneholdt mange sterke bilder som vulkaner og aske og ordene hans førte til tanker om menneskers skjørhet og den uunngåelige sannheten om at alle til slutt blir til jord.

De siste to leserne var Ingeborg Ulberg Jansen og Samantha Hatten.

Frode Grytten er en prisbelønt forfatter bosatt i Bergen, med oppvekst fra Odda.

Skrivekunstakademiet i Hordaland driver undervisning innen skjønnlitterær skriving. Mange av studentene har debutert som forfattere.

Følg på Twitter: @skrivekunst

Jonas Sandved Rødjord, student ved Skrivekunstakademiet ledet samtalen med forfatter Frode Grytten. For Grytten er menneskene det viktigste i tekstene, men da det ble flom i hjemplassen Odda skrev han om elven i diktet «Den rasande elva».

Hatten avsluttet sterkt med et vakkert og samtidig forstyrrende dikt om smog i Jakarta. Det er imponerende å kunne skape slike vakre bilder av en naturkatastrofe og hun viste med sitt dikt hvordan ord kan være en mektig måte å ta tak i folk på en følelsesmessig og estetisk måte for å få de til å vurdere slike temaer nærmere.

FRIVILLIGE OG ANSATTE. Naturlig onsdag hadde ikke vært det samme uten (fv). Borgar Emanuelson Bohlin, Andrea Setio Nilsson, Sigbjørn Løland Torpe og Linn Vassvik.

Mennesket og naturen

Evnen til å nå folk gjennom dikt og prosa var noe som senere ble tatt opp av kveldens hovedgjest. Etter en kort introduksjon åpnet Grytten med teksten *Vår daglige planet*, deretter kom *Den rasande elva* som gir en innsikt i inntrykkene han fikk etter fjorårets flom i Odda, Gryttenes hjemby.

Diktet får fram menneskenes hjelpeløshet når vi blir konfrontert med naturens makt. Gryttenes tekst er både overveldende, men samtidig varm. Den inneholder detaljer om hus og personlige eiendeler som vaskes vekk og skildringer av hvordan det er å se sitt barndoms landskap bli rasert på en slik brutal og ustanselig måte. Det er også fokus på mediernes absurditet idet Grytten forteller om hvordan vanlige mennesker, mennesker han kjenner, plutselig dukket opp på nyhetskanalene. De hadde blitt kjendiser i dette korte øyeblikket. Diktet mottok en stormende applaus og etter enda en opplesning var det tid for en samtale mellom Rødjord og Grytten rundt kveldens tema «Natur i

Litteraturen».

Grytten begynte ganske direkte med å erkjenne at han egentlig ikke skriver så mye om natur og at dette er noe som ofte overrasker leserne hans da de reiser til Odda, som ligger i det han beskriver som «overveldende» naturlige omgivelser. Han forklarte videre at han ofte heller har skrevet om Oddas industri, om smelteverket. Dette er interessant, for ved å fokusere på

dette så viser han hvordan industrien har evnen til å overskygge naturen både i den virkelige verden, men også sinnet til menneskene som lever side om side med den.

Miljøsak og språk

Grytten forklarte hvordan flommen i Odda virkelig fikk ham til å tenke på klimakrisen og på apokalyptiske scenarier som kanskje ligger i vår fremtid og særlig i fremtiden til våre barn. Han føler at dette er et viktig tema som også burde tas opp innenfor litteraturen. Han forklarte videre at det til tider mangler et 'følelsesmessig språk' hos politikere som omtaler klimaproblemer, og at dette gjerne er noe som burde komme fra litteraturen. Grytten anerkjente samtidig problemet med å la litteratur bli for «slagordaktig». Dette er et veldig viktig poeng, og - som han understreker - gjerne en av grunnene til at mange forfattere og kunstnere skyr unna dette og andre aktuelle temaer.

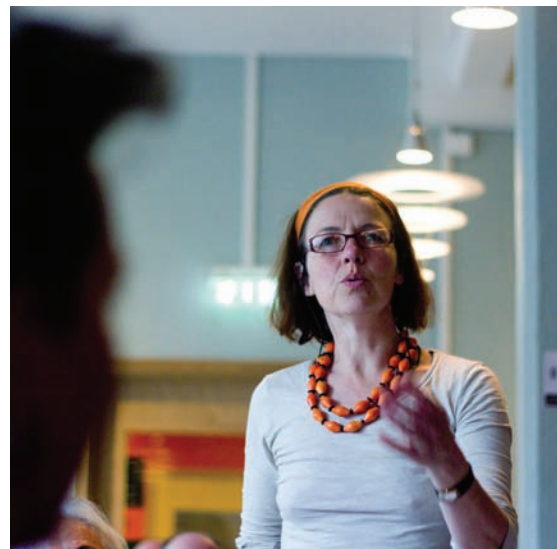
Grytten foretok så en sammenligning mellom språkbruk i

nyhetene og i litteraturen. Nyhetsspråket i krisesituasjoner mangler ofte empati, mener han, og det er her litteraturen gjerne har noe annerledes å tilby.

Det er sant at forfattere har en viss frihet til å nå folk på et annet nivå enn nyhetene og politikere og dette er noe de ikke burde være redde for å gjøre. Grytten sier at forfattere kunne hatt godt av å vende blikket sitt litt utover noen ganger, istedenfor å fokusere på det som er innenfor «sin egen leilighet». Det fremstår som et forsiktig, men overbevisende kampsignal og er en god påminnelse på at det er viktig for forfattere å forsøke å tolke store temaer som klimakrise. Deres stemmer kan bli en verdifull del av miljøsak og de kan ta opp ting på en måte andre ikke har muligheten til.

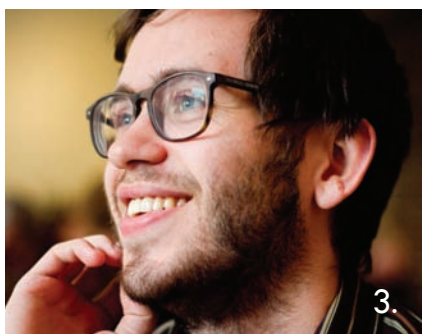
Samtalen ble avsluttet på humoristisk vis da Rudjord kom med et siste «tabloid spørsmål» og spurte om Grytten har tenkt å skrive flere naturdikt i framtiden. «Da får du et tabloid svar», advarte Grytten og det svaret var, ganske enkelt, «Ja».

Publikumsreaksjonen på Grytten

Under samtalen med Frode Grytten ble det åpnet for spørsmål. Susanne Urban var opptatt av poesien nytteverdi i klimakampen.

tekster tyder på at flere verk om naturen hadde absolutt vært velkomne. Flere publikummere tok ordet for å uttrykke effekten Grytten's tekster har hatt på dem. *Den rasande elva* er en tekst som virkelig har nådd ut til mange og fått dem til å tenke på natur og på miljø. Etter noen spørsmål fra publikum og en siste opplesning var kvelden over og jeg tror at mange i salen satt igjen med en følelse av å oppleve en veldig spesiell kveld og gjerne med noen nye tanker om hvordan miljøsak kan uttrykkes gjennom litteraturen.

Å invitere inn forfattere gjorde Naturlig onsdag til en annerledes aften som tiltrakk seg en god del nye fjes. (1) Nora Sørensen Vaage, (2) Natasha Alijeva, (3) Hans Sindre Lothe Rein (4) og Tone Salomonsen satt på samme bord og ble bedre kjent.

Naturlig onsdag er et fast arrangement første onsdag i måneden klokken 19 på Litteraturhuset i Bergen. Fagpersoner tar opp temaer som miljøvern, naturmangfold og klima. Arrangementet er både faglig og sosialt. Ta med en venn eller kom alene. Du blir uansett tatt godt i mot!

NaturVest presenterer nedanfor nokre av dikta frå Naturlig onsdag.

Brått såg me
eit enormt rosevindaug
fargerikt, samansete
kven hadde trudd fjella var ein katedral?

Kor lenge har den sovi?
Dei har rykket sidan me utrydda det
første dyret
og me blei
infeksjonane som lurar i altets kropp
og fjella ropar
at undergangen
ikkje er ei stig me kan vandre.

- Tove Hassel

Av og til
Stikker det i hovudet mitt
Det kjennest som

Eg
har eit
Arr
slik som
Harry Potter
Men mitt er usynleg
Det stikker
Kanskje har
Me

Usynlege arr inne i oss
Som er spor etter ting

Me har
OPPLEVD
Kanskje har
Naturen
det også slik

Kvar gong nokon hogger
Eit vakkert Tre
Kjenner det smerta ned i
Røtene sine
Det brenner så vondt
Men kanskje er trøysta at
Det skal vakse opp at og
verte like
Vakkert
som det var
FØR

- Ingeborg Ulberg Jansen

Som barn så jeg på mønsteret av
sammenflettede årer
på kryss og tvers av hverandre i løvet, i
grenene
på kryss og tvers av hverandre over
himmelen, på trærne
på kryss og tvers av hverandre i skogen

jeg ville bli et tre
jeg stilte meg rett opp og ned på en
stein
moren min fant meg da det mørknet
hun smilte
hun børstet mose av støvlene mine

nå er det vi som går
på kryss og tvers av hverandre
jeg vil holde hendene dine fast men de
glir
på kryss og tvers av en annen

- Sofia Marie Hamnes

Bekken kviskrer og sildrer nedgjennom
grøfta
jeg blir stående, stille, stillheten stilner
grått sommernattlys kaster ikke skygger

Sent i skumringen høres det
melankolsk, undrende sang
svarttrosten gjennom skogen

sommeren gjennom takvinduet
tjiff-tjaff, tjiff-tjaff, sier gransangeren
rytmen bak bølgesuset kommer fra
nebbet, gjennom vinduet
og med ett ei svale, ei forskremt flaksing
som virrer mellom veggene,
inn et vindu og ut det andre

- Sofia Marie Hamnes

Det er når måkeskrika faller fra
himmelen sammen med regndråper og
tåkeskyene klynger seg til fjellsidene
som sjenerte femåringer at jeg ser
ut over lettkruset vann og merker at
trærne har vokst siden jeg var der
sist; en bjørkespire her, en overgrodd
eikestamme der, og jeg piller av barken
på en rustammet furu til det rødbrune,
myke innerste laget er synlig, jeg risser
inn formen til fjellene over fjorden og
drømmer om noe evig.

- Sofia Marie Hamnes

RENAULT
Passion for life

Nye Renault Zoe

BEST I KLASSEN!

Lengst rekkevidde og raskest
hjemmelading

Pris fra

199 900,-

SOMMER KAMPANJE

NÅ FÅR DU KR 10 000 I RABATT
på utvalgte ZOE-modeller frem til 30. juni 2015.

REKKEVIDDE PÅ ÉN LADING

LADETID

100 MIN.

NYE RENAULT ZOE
(11 kWt)

6-13 TIMER

BMW i3, VW e-up,
VW e-Golf, Kia Soul,
Mercedes B, Nissan Leaf

Estimert standard ladetid hjemme*

5 ÅRS FRI

HURTIGLADING INKLUDERT

Kampanje: Nå er 5 år gratis
hurtiglading på Fortums lade-
stasjoner inkludert i prisen på alle
ZOE-modellene

UNIVERSAL LADEKABEL INKLUDERT I PRISEN

Gjør det mulig å lade overalt!

SIKKERHET

Nye Renault Zoe: Toppscore fra Euro NCAP

NYE RENAULT ZOE
Nissan Leaf

BMW i3, Kia Soul

WALLBOX INKLUDERT I PRISEN

**Renault ZOE – Eneste elbil med
wallbox og montering inkl. i prisen**

Renault ZOE – Eneste elbil med wallbox og montering inkl. i prisen. For optimal og sikker lading tilbyr Renault to ladeløsninger inkl. i prisen. Ladetid med 3,6 kW wallbox er ca. 5 t. og 40 min. og kun 100 min. med 11 kW wallbox (0-80 %). * I en kampanjeperiode er 5 år gratis hurtiglading på Fortums ladestasjoner inkludert på alle modellene samt den nye universal ladekabelen som fungerer i vanlig strømuttak (ekstra utstyr på Zoe Life). ZOE LIFE Easy Charge fra kr 199 900 (inkl. 3,6 kW wallbox). ZOE Intens Easy Charge fra kr 229 900 (inkl. 3,6 kW wallbox). ZOE Intens Supercharge fra kr 249 900 (inkl. 11 kW wallbox). Se renault.no for mer info vedr. vilkår for montering av wallbox og grunnlag for estimert kunde verdi for 5 års hurtiglading. Universal ladekabel leveres ut fra 1. august 2015. **NEDC=New European Driving Cycle. Prisene er inkl. frakt/lev Oslo.

Klimaforhandlingene i 2009 skiftet raskt navn fra Hopenhagen til Brokenhagen. Forfatternes klimaaksjon § 112 har nettopp lansert en ny skriftserie: «På vei til Paris». Hvilke ord vil feste seg ved disse forhandlingene?

Forfatterrollen som politisk verktøy

TEKST

PETRA J. HELGESEN

Forfatternes klimaaksjon feiret sin toårsdag 21. mai i år. Aksjonen ble opprettet etter et initiativ fra Espen Stueland og Freddy Fjeldheim på årsmøtet til Forfatterforeningen samme år. Forfatterforeningen støtter toåringen økonomisk, men de har ingen formell tilknytning til Forfatternes klimaaksjon – aksjonen har fritt spillerom.

– Bakgrunnen for initiativet var at vi

manglet et forum for klimaengasjement. Det fantes ikke, verken skriftlig eller politisk, forteller avtroppende styreleder Brit Bildøen.

– Det manglet litteratur om temaet, og det manglet ikke minst et skikkelig mottakerapparat hos kritikerne for den litteraturen som behandlet miljø- og klimaspørsmål. Vi opplevde at tematikken ble usynliggjort.

Målet og midlene

I fjor måtte Forfatternes klimaaksjon § 110b skifte navn til Forfatternes klimaaksjon § 112, men målet er fortsatt det samme, selv om grunnloven har skiftet språkdrakt og organisering: «Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterleken.»

De 134 forfatterne, journalistene og oversetterne som utgjør aksjonens medlemmer, skal forsvare denne paragrafen på to måter: Gjennom å bruke sin offentlige posisjon og rolle som forfatter, til å skape politisk oppmerksomhet rundt klimasaken. Nå sist gjennom en underskriftskampanje mot 23. konsesjonsrunde, publisert i Dagsavisen i april i år. Og gjennom litterær formidling av klimaproblematikken.

Brit Bildøen var med og stiftet Forfatternes klimaaksjon § 110b for to år siden. Foto: Det Norske Samlaget

«Forfattere har en fordel fordi vi kan bruke vår synlighet. Samtidig er det forferdelig vanskelig.

– Dette burde i grunnen engasjere alle, sier barnebokforfatter Hilde Hagerup, aksjonens nye styreleder.

– Forfattere har en fordel fordi vi kan bruke vår synlighet. Samtidig er det forferdelig vanskelig, selv som forfatter, å finne et språk som kan ta tak i klimaproblematikken. Noen får det til, og jeg er full av beundring for dem.

Misforståelser

Det er samtidig viktig for både Bildøen og Hagerup at Forfatternes klimaaksjon ikke blir oppfattet som en aksjon for at alle forfattere skal engasjere seg i eller skrive om klimaproblematikken. Den er en mulig arena for de som ønsker

Hilde Hagerup overtok nylig
som styreleder for Forfatternes
klimaaksjon §112.

Foto: Aschehoug forlag

å gjøre det, og aksjonen føler at de allerede har lyktes i å skape en kritisk diskusjon rundt, og dermed også en synliggjøring av, den litteraturen som behandler temaet.

– Litteraturen er ikke nødvendigvis pedagogisk, selv om den er politisk, utdyper Bildøen.

– Mye av kjerneproblematikken er ikke en gang politisk, den er eksistensiell. For klimaspørsmålet handler i stor grad om angst, bekymring og fortrenghing. Hvilken framtid har menneskeheten egentlig foran seg?

På vei til Paris

Gjennom de to årene som har gått har aksjonen hatt mange store og små prosjekter. De har skrevet både

litterære tekster og debattinnlegg, de har hatt underskriftskampanjer, opplesninger og appeller i valgkampen, skrivekonkurranse og –kurs for ungdom, og de har skrevet dikt adressert til navngitte politikere. Nå er det neste prosjektet 15 litterære tolkninger av FNs klimarapporter. Det er denne skriftserien som har fått navnet «På vei til Paris».

Først ut var Erik Reinert, faglitterær forfatter og økonom. Han skriver om hvordan regjeringen nå erstatter oljeeventyret med en ny skattejakt. En skattejakt på mineraler og på dumpingplasser i ulike norske fjorder. Fram til september skal det komme flere bidrag, alle indirekte eller direkte knyttet til høstens klimaforhandlinger.

– Håpet er at litteraturen skal kunne

formidle og bevisstgjøre på en bedre og annerledes måte enn det daglige mediebildet, politikerne og forskerne kan, sier Bildøen.

– Gjennom andre ord, gjennom fortellinger og sammenligninger.

Samarbeid

Forfatternes klimaaksjon er en del av Klimavalgalliansen og de har samarbeidet med blant annet Spire, Naturvernforbundet, Cicero og Concerned Scientists Norway. De føler at de har blitt tatt godt imot av miljøbevegelsen, og at de har en plass å fylle i dette landskapet.

Det blir bekreftet av at det også eksisterer lignende initiativer andre steder i verden. Forfatterne har nylig innledet et samarbeid med klimaprojektet Weather Stations. Et litterært prosjekt finansiert av det internasjonale Free Word, som omfatter fem forfattere og fem land, og som skal munne ut i litterære happenings, for eksempel på Litteraturfestivalen i Berlin.

– For meg handler dette om solidaritet – med folk som opplever konsekvensene av klimaendringene allerede nå – og med mine egne barn og deres generasjon som kommer til å oppleve dette enda mer i fremtiden, avslutter Hilde Hagerup.

Forfatternes klimaaksjon består av forfattere, oversettere og journalister. Med språklige verktøy ønsker de å bidra til at norsk energipolitikk legges om – fra bruk av fossile til fornybare ressurser. Målsettingen er forankret i Grunnlovens §112.

Les mer på www.forfatternesklimaaksjon.no og www.freewordcentre.com/projectsweather-stations

Grunnlovens §112

«Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterleken.»

Foto: www.flickr.com/dfataustralianaid, Lorraine Hitch,
AusAID (Creative Commons BY 2.0)

Morgen og kveld på Samoa*

TEKST

MARTE HUKE

en smal stripe lavastein skiller havet fra
hagen
hanen måler opp plenen med bestemte
steg
jeg ser sola gå opp over øya Upolu

tung himmel
store røykblå skyer

*tårorna som förvandlas till pärlor djupt ner
i havet*

det regner, det regner tropisk
det regner så lufta består av vann,
det regner så hagen blir borte i en dam,
det høres ut som om husene brenner

en plen er et hav

når regnet holder opp
kommer mørket brått

ved lampen jakter en gekko stille på
insektene

en møll nærmer seg lyset
vingenes flakking
ligner ildens
slikkende bevegelser,
ligner bølgene
som drukner ved land
der hagen skilles fra havet

* I følge FNs klimapanel er Samoa en av de ti nasjonene i Stillehavet som er mest sårbare for klimaendringene.

Lyspunkt under apokalypsen

Eller: kva me kan læra av dagen etter domedag.

TEKST

ØYVIND STRØMMEN

«We lived in an electric world. We relied on it for everything. And then the power went out. Everything stopped working. We weren't prepared».

Me levde i ei elektrisk verd. Me stolte på elektrisitet på alle område. Men så gjekk straumen. Alt slutta å verka. Me var ikkje budde.

Slik startar TV-serien *Revolution*, der me får skildra ei verd der straumen ser ut til å ha gått for godt. Forteljinga byrjar ein heil del år seinare, i eit samfunn som minner om gode, gamle dagar – i den romantiske versjonen. Me får presentert ein liten landsby som overlever på landbruk, der folk er smilande, glade og hardtarbeidande. Det er lett å fantasera vidare: tenk kva for ein renessanse folkeeventyra ville ha fått i eit samfunn utan fjernsyn.

Men *Revolution* er ikkje romantikk. Serien er som ein zombieserie utan zombiar. Samfunnet har brote saman. Nord-Amerika – der handlinga sjølv sagt går føre seg – har etter kvart vorte

stykket opp i fleire mindre land. Dei verkar alle rimeleg diktatoriske og fæle. I alle høve er områda serien utspeler seg i knappast lysande døme på demokrati og menneskerettar – slikt ville det vel vorte dårleg TV av.

Eg var svært begeistra for *Revolution*. Men eg må tydelegvis ha dårleg smak: TV-serien vart kansellert etter to sesongar. Eg gjekk på jakt etter meir. Kanskje var serien basert på ei bok, tenkte eg. Etter litt leiting oppdaga eg boka nokre hevda TV-serien var inspirert av, romanen *One Second After* skrive av William R. Forstchen.

Om inspirasjonen er der, er han mildt sagt laus. Utover av at hovudpersonane Miles Matheson (*Revolution*) og John Matherson (*One Second After*) har etternamn som liknar på kvarandre er det lite felles. Også i *One Second After* startar det heile – likevel – med at straumen forsvinn. I *Revolution* ser ein mystisk konspirasjon ut for å liggja bak, og kjipt våpenindustri spelar definitivt ei rolle. I romanen er det eit resultat av eit åtak på USA utført med såkalla elektromagnetiske pulsvåpen. Romanen er lettlest, og underholdande, men ein oppdagar ganske snart at det er ein slags ultrarepublikanske «verberedt»-porno ein les.

Forordet i mi utgåve av science fiction-romanen er skrive av den kjende republikanske politikaren Newt Gingrich.

Han framstiller scenarioet i boka som... vel, relativt sannsynleg. Det fekk Ian O'Neill i Discovery til å skriva at Gingrich nok har spela for mykje av dataspelet *Call of Duty*.

Ein omfattande sjanger

For meg var likevel romanen ganske kjent terreng. Eg har ein – nokre vil kanskje seia heller usunn – fascinasjon for forteljingar om apokalypsen. Zombiefilmar og –seriar er om lag det kjekkaste eg veit, ikkje minst den framifrå, men dystre serien *The Walking Dead*, for øvrig basert på ein teikneserie

Revolution er ein amerikansk post-apokalyptisk science-fiction tv-serie. Serien presenterar et samfunn i 2027, 15 år etter at straumen gjekk.

med same namn – teikneserien er endå betre, og endå dystrare. Dei siste åra har eg også lese bunkevis av apokalyptisk litteratur. Eg har lese zombiebøker. Nokre av dei er framifrå underhaldning, som bøkene til spanjolen Manel Loureiro i *Apocalypse Z-serien*. Nokre er beint fram briljante, som Justin Cronins serie *The Passage*. Den handlar om vampyrar. På ein måte. I motsetnad til det meste av moderne vampyrforteljingar – der vampyrar er høge, mørke og mystiske menn som er gode i senga – er Cronin verdt å bruka tid på.

Andre er meir av «ver beredt»-pornoen eg nemnde over, men langt mindre interessant lesnad, når side etter side vert nytta til å fortelja detaljar om våpen er det lett for at plottet kjem i bakgrunnen. Dersom det i det heile finst eit plott. Eg har lese den australske forfattaren John Birmingham sin serie om kva som skjer då heile befolkninga i USA – med unnatak av Seattle, Hawaii og basa i Guantanamo – ein dag plutseleg forsvinn (spoiler: det er ikkje særleg mykje triveleg som skjer). Eg har sett filmar, TV-seriar og lese bøker om

skumle virus, om invaderande romvesen og om etterdønningar etter krig og elende. På eit tidspunkt såg eg den ekstremt lange, heller nasjonalistiske amerikanske spelefilmen *The Postman* – med Kevin Costner i hovudrolla – på nytt. Maken til langdryg film.

Så langt har det kome at eg har vurdert å skriva ein zombieroman. Om eg gjer det, skal handlinga iallfall ikkje liggja i USA. Heller i Bergen.

Fascinasjonen for det dystopiske

Dette har jo også fått meg til å tenkja. Eg er ikkje åleine om fascinasjonen for det dystopiske. Det er knappast tilfeldig at det stadig dukkar opp denne typen TV-seriar, filmar, bøker og dataspel, mange av dei med stor suksess – tenk berre på Suzanne Collins sin bokserie *The Hunger Games* og filmane basert på denne. Som ein undersjanger til dystopien finn ein apokalypteforteljinga. Dei utgjer ein heil kultursjanger. Men kvifor gjer dei det?

Litteraturvitaren Angela Becerra Videgar meiner at det kan handla om både andre verdskrigen og om 11. september. Etter hennar meining nyttar me ikkje berre fiktive narrativ for å kjenslemessig handtera moglegheita for undergang, men også for å handtera etiske og filosofiske spørsmål i møte med menneskeleg ondskap. Apokalypsen har vore på moten store delar av det siste hundreåret, peiker Videgar på, og interessa ser ut til å auka rett etter traumatiske hendingar i den verkelege verda. Ho peiker ikkje minst på noko interessant med desse zombieforteljingane. Dei handlar, seier ho, om refleksjonar av oss sjølv. Dei handlar om etiske vurderingar i fælslege situasjonar. Men dei handlar også om håp. Midt i all øydeleggjinga, midt i alt det fælslege, midt i undergangen, er det stadig håp.

Zombieforteljingar føregår ofte – men slett ikkje alltid – i ei kaotisk verd. Andre dystopiske og apokalyptiske historier ser annleis ut. Undertrykkjande myndigheiter, som i *Revolution*, er vanleg. Det same er krig. Påtvunger konformitet. Religiøs fanatisme. Men ikkje minst: Heltar som står ovanfor det som nærast er umoglege odds.

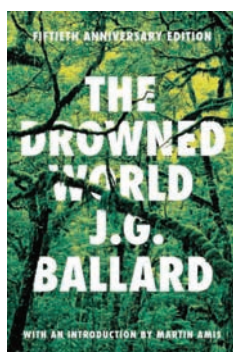
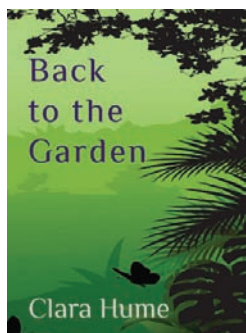
For meg er det tiltrekkande ved apokalyptehistoriene ein kombinasjon: For det fyrste er desse forteljingane ein måte å møte det verste i mennesket, men på komfortabel avstand. Merkeleg nok vert det ein måte å kopla vekk grufull røyndom, eit tema eg som journalist med ekstremisme som fagfelt stadig støyter på. For det andre handlar fortellingane forbausande ofte om det beste i mennesket. Det handlar nettopp om heltane som klarer seg. Trass alt.

Cli-fi – ein ny sjanger

Miljørørsla har – fortent eller slett ikkje fortent – eit rykte på seg for å vera domedagsprofetar. Kor mange klyper salt ein skal ta det ryktet med skal eg lata det vera opp til andre å avgjera, men det er klårt, når ein les rapportar om klimaendringar, om tap av biologisk mangfald eller om tap av inngrepsfrie naturområde, kan ein lett bli noko dystre.

Det er nok heller ikkje tilfeldig at ein del av den romanlitteraturen som tek føre seg natur og miljø i våre dagar er av ganske dystre karakter. Det gjeld til dømes romanserien til noregsaktuelle Margaret Atwood, *Oryx og krake*, Flommens år og *MaddAddam* – den siste boka kom ut på norsk midt i april. Atwood sine dystopiske forteljingar er samstundes samfunnskritikk. Ho sparkar til både oljebransjen og til religiøse fanatikarar (med *Church of PetrOleum*, eller PetrOleumskyrkja), til sex-industri, reality-TV, til overvåkingssamfunnet og til multinasjonale selskap. Og sentralt i dei tre romanane står bioteknologi som sprengjer alt av grenser (men Atwood er ikkje motstandar av genteknologi, noko 75-åringen har gjort greie for via Twitter). Andre døme inkluderer Cormac McCarthy's *The Road* – som også er filmatisert. Rett nok fortel ikkje McCarthy kva det er som har skjedd, ein tenkjer gjerne på tida etter ein øydeleggjande atomkrig – men romanen har fått ros frå mange kjende miljøskribentar, blant dei George Monbiot som attende i 2007 kalla boka «den viktigaste miljøboka som nokon gong er skriven». Dystre er ho iallfall.

I J.G. Ballards bok *The Drowned World* er det openbart at katastrofa som har skjedd er ei klimakatastrofe –

Ulike døme på filmar og bøker som fortel om det dystopiske.

■ Mennesket som overlever, og som sosialt vesen. Foto: flickr.com/krheesy (Creative Commons BY 2.0).

om enn ikkje menneskeskapt. Polane har smelta. London står under vatn, og dei få menneska som er att må kjempa for å overleva i ei ikkje spesielt triveleg verd. Boka kom fyrst ut i bladet *Science Fiction Adventures* i januar 1962. Slik sett er ho eit tidleg døme på sjangeren som har fått namnet cli-fi, på norske vert det kanskje klimaprosa eller klimafabelprosa. I dag inkluderer sjangeren også bøker som Marcel Theroux's *Far North*, Clara Humes *Back to the Garden* og finske Antti Tuomainens krimroman *The Healer*. Etter kvart har sjangeren vakse.

«**Dei handlar om etiske vurderingar i fælslege situasjonar. Men dei handlar også om håp.**

Eg trur eg føretrekkjer zombiane. Som Robert MacFarlane skreiv i *The Guardian* attende i 2005 er apokalypsen noko som kjem plutselig – slik zombiane gjer, medan klimaendringane er noko som skjer gradvis, så og seia i det stille. Verkeleg klimavitskap passar ikkje så godt til apokalypsebøker eller katastrofefilmar, det var ikkje nett realisme som gjorde *The Day After Tomorrow* til ein god film. Dessutan bør miljøvernarar vera forsiktige med å ropa om dommedag – ei lekse eg trur me har lært no. Det verste er at zombiehistoriene kanskje har meir å læra oss. Dei fortel ofte ein heil del om det verste i mennesket – utover at mange av oss ender som hjernesvoltne monstre, naturlegvis – men dei fortel også om mennesket si overlevingskraft, om håp i møte med det verst tenkelege (naboen vil eta deg!) og om mennesket som eit sosialt vesen. Zombieforteljingar er sjeldan – med unntak for noko av den våpenglade «ver beredt»-pornoen eg nemnde – forteljingar om klokskapen i ekstrem individualisme.

Kva kan ein læra av zombiar?

Kva kan me læra av litteratur om dagen etter domedag? Kva kan me læra av zombiar? Monsterforskarer Cajsa Baldini – ho er eigentleg litteraturvitar – seier

at zombiar er «the underachiever of monsters», det *krevjer* jo lite å verta ein zombie, ein må berre verta bitt. «It's the blue-collar monster».

Som mange har påpeikt kan zombiane – desse tankelause, blodtørstige vesna – i seg sjølv sjåast på som metaforar for samfunnsproblem, kanskje nettopp fordi dei er så mange, og så like. Ein treng ikkje nett å vera rakettforskar (eller litteraturvitar) for å sjå korleis zombiane kan vera metaforar for eit forbrukssamfunn som har løpt løpsk, for fanatikarar som blindt følgjer sine leiarar, for ein ultrakapitalisme som ikkje ser konsekvensane av jakten på meir kapital, og så bortetter. Eller – om du vil: zombiane kan også forstå som ekstreme kollektivistar, som den store, skumle «massen» der enkeltmennesket ikkje får skilja seg ut.

På den andre sida fortel zombieforteljingane oss at me ikkje er zombiar. Me har emna til å bryta ut av tankemønster, til å filosofisera, til å læra av historia, til å tenkja på framtida... kort sagt alt det zombiar ikkje kan. Og i tillegg til at zombieforteljingar ofte handlar om samhald og håp, handlar dei kanskje mest av alt om dette: om å overvinna monstra i oss sjølve, og om å finna fram til det beste i mennesket – også i møtet med store utfordringar.

Sammen med 14 familier har Miljøagentene fått høner på Bergendal gård.

Kyllinger, en hane og en verpesyk høne

TEKST OG FOTO MILJØAGENTENE

Vi har fått seg 12 høner og en hane som stortrives ute. Her kan de ta sandbad og sparke i jorden etter meitemark hver dag.

Verpesyk høne

Noen la merke til at den ene hønen var «verpesyk» og den fikk fem egg å ruge på. Etter noen uker hørte vi lyd inne fra

eggene, og dagen etter så kom det ut tre nydelige kyllinger. Det synes vi var stor stas. Kyllingene vokser og trives ute hvor de løper og koser seg i solen. Vi la mange moldbasser og mose i luftegården og alle tre kyllingene fant seg noen feite meitemarker å spise. De la også mange kvister og greiner i en haug, slik at de har skjul mot både solen

og Hønsehauken i den store luftegården. Kyllingene spiser også boller, mais, gress og hvitveis og mye annet.

Ureiste egg

Sammen med en voksen henter vi ureiste, økologiske egg og steller for hønene en gang hver 14. dag. De gir de vann og mat, og måker gulvet inne i

Miljøagentene besøker Bergendal gård. (1) Andreas, Jørgen og Elias. (2) Johanne og Amanda (3) Johanne. (4) Katinka, Mia, Isold og Tara. (5) Hanna. Bildene er gjengitt med tillatelse fra foresatte.

Finn flere aktiviteter på
www.miljøagentene.no

høsegården.

Det er gøy å hente nylagte egg, og så smaker de enda bedre enn de i butikken.

– Men en trillebår full av høsebæsje lukter ikke så godt, sier Andreas T. Stakkestad, leder i Miljøagentene i Kringlebotn.

Høsebæsje og parsellhage

Flere av familiene våre er også med på å dyrke jorden på Bergendal gård hvor mange familier har hver sin parsellhage. Her dyrker de sine egne grønnsaker, frukt og bær. Høsebæsje er god gjødsel for grønnsakene og det andre som dyrkes.

5.

Miljøagentene og Naturvernforbundet på Askøy har ryddet strand og skråning.

Strandryddedag på Herdla

Miljøagentene på Askøy ryddet en del av området på Herdla og grillet økologiske pølser og koste seg etter oppdraget var utført. Miljøagentene i Kringlebotn har også ryddet i Melkeviken, som er deres nærmeste område. De oppfordrer alle leserne av NaturVest til å rydde sin nærmeste strand og skråning selv om den årlige strandryddedagen er over for i år.

– Det ligger litt av hvert i mange skråninger i hele byen så bare ta med naboer og venner og gjør noe så blir det så fint etterpå. Ingen kan gjøre alt, men alle kan gjøre litt, sier Miljøagentene.

Jarl Erik Torghatten Halvorsen
 fra Miljøagentene på Askøy.

Miljøtips til alle voksne

- 1) Skru av lyset når du går på jobben. Hvorfor har så mange voksne utelyset på hele dagen, spør Miljøagentene.
- 2) Sykle eller gå til jobben.
- 3) Handle økologisk mat. Det er best for naturen, dyrene, bøndene og alle som spiser den.
- 4) Ta toget og fly minst mulig.
- 5) Spis opp maten din! I Norge kaster vi ca 40% av maten vår. Del brødene du kjøper i to og frys halve.
- 6) Dropp å shoppe, vi har nok leker, duppeditter og sko.
- 7) Handle brukt, bytte, fikse eller redesigne er tingen.

Bestill annonseplass i NaturVest.

Kontakt Sverre Stakkestad i dag på
55 10 10 97 / sverre@gmk.as

ÅPENT HELE ÅRET!

AKVARIET I BERGEN

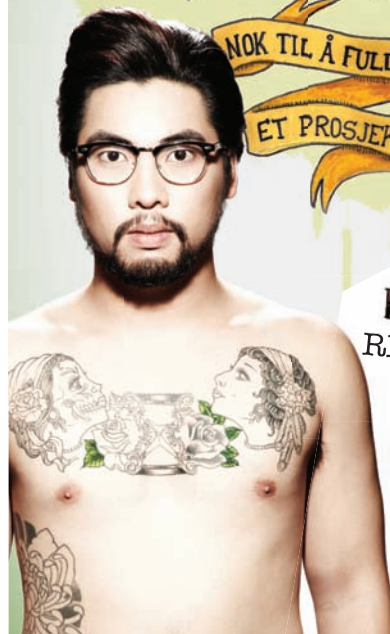
VINN OPPTIL

100.000,-

HUNDRE TUSEN KRONER!

NOK TIL Å FULLFØRE

ET PROSJEKT

BLI MED PÅ
RETURKARTONG-
LOTTERIET!

LES MER PÅ
www.grontpunkt.no

SIM

Tenk miljø – brems forbruket!

Sunnhordland
Interkommunale
Miljøverk IKS

Svartasmoget,
N-5419 Fitjar

Telefon: 53 45 78 50
Telefaks: 53 45 78 60
E-post: sim@sim.as

www.sim.as

METALLCO

BERGEN

VI KJØPER ALLE TYPER
METALLER, SKRAPJERN OG
KABELAVFALL

STØRRE KVANTA
HENTES

VI UTFØRER
DEMONTERING

VI UTPLASSERER
CONTAINERE

Metalco Bergen AS
Damsgårdsveien 95/97 5058 Bergen
Tlf. 55 34 17 70 - bergen@metalco.com

Avfallsløsning med fokus på miljø

I samarbeid med Retura
hjelper BIR Bedrift din
virksomhet med å sikre
sin miljøinnsats.

Vi kan tilby:

- Rådgivning
- Henting av papp, plast, næringsselektro m.m.
- utleie av container for privat og næring
- Skreddersydde løsninger

Kontakt oss på:
55 27 70 50

RETURA®

BIR BEDRIFT

**Indre Hordaland
Miljøverk**

Tlf: 56 52 99 00
Faks: 56 52 99 01
E-post: ihm@ihm.no
www.ihm.no

**Ta vare på naturen
- Hugs kjeldesortering!**

Foto: Svein Ulvund

*"den gode hageeigar dyrkar
ikkje i første rekkje blomar
- han dyrkar jord"*

Med heimekompostering får du jamn forsyning av god hagejord. I tillegg gjev vi deg avslag på det årlege renovasjonsgebyret.

Les meir om heimekompostering og korleis du både kan spare pengar og få betre hagejord på www.fjellvar.as.

FJELLVAR
VATN AVLØP RENOVASJON

Tlf: 56 31 59 30
postboks@fjellvar.as

karlsens.no

Velkommen til miljøhotellene
i Bergen sentrum, sentralt
beliggende nær kollektivtransport.

Ekte matopplevelser med
lokale råvarer i hovedsetet.
Konferansekapasitet til 400.

AUGUSTIN
HOTEL VINBAR BRASSERIE

GRANDTERMINUS
HOTEL KONGRESS BRASSERIE WHISKYBAR

augustin.no - ght.no

skyss.no

Orangeriet | Foto: Fred Jonny

Reis miljøvennleg!

Bruk buss eller Bybanen og bidra til eit betre miljø. Last ned reisepanleggaren eller gå inn på skyss.no for å planlegge reisa.

Spar miljøet – reis kollektivt! God tur!

skyss

**Lurer du på
hvor du skal kaste
lyspæren?**

Sorteringsguiden
på mobil og nett
forteller deg hvor

815 33 030 | bir.no
facebook.com/BIRrenovasjon

Det nytter

B-BLAD

retur: Naturvernforbundet Hordaland
co/ Medlemsregisteret
Naturvernforbundet
Mariboesgt. 8, 0103 OSLO

ETTERSENDES IKKE VED VARIG ADRESSEENDRING, MEN SENDES TILBAKE TIL AVSENDER MED OPPLYSNINGER OM DEN NYE ADRESSEN

Naturvernkalenderen 2015

Oversikt over noen natur- og miljørelaterte arrangement framover.
Følg med på www.naturvernforbundet.no/hordaland for mer informasjon.

JUNI

Naturgledetur:

Jakten på regnskogen i Fana

OPPMØTE TIRSDAG 2. JUNI

A) 17:00 BYPARKEN BYBANESTOPP

B) 17:45 SHELLSTASJONEN V/ LAGUNEN

Naturlig onsdag: Mellom bakker og berg, - takk for maten

ONSDAG 3. JUNI 19:00 BOKSALONGEN PÅ
LITTERATURHUSET I BERGEN

Skogkurs på Varaldsøy. Omvisning i urskog og innlegg om skogens mangfold.

5. - 7. JUNI HESTVIKEN KURSSENTER /
HOS JOHN ANTON PÅ KAMPHAUG
400 kr for hele helga, inkl. overnatting, mat
og program.

Frokostmøte: Sosial bærekraft

ONSDAG 10. JUNI 08:00 - 10:00

KANTINEN I BERGEN, RÅDHUSGATEN 10
John Kretzman fra Northwestern
University i Illinois kommer for å prate
om sosial bærekraft.

Vegetarkveld med Naturstudentene

ONSDAG 10. JUNI 19:00 DET GRØNNE
LOFTET, BRYGGEN I BERGEN

Bygg- og energigruppemøte

ONSDAG 17. JUNI 19:00 DET GRØNNE
LOFTET, BRYGGEN I BERGEN

Neste tema: «Valg».
Materiellfrist 10. august

Send oss tips!
naturvest@naturvernforbundet.no

NATURJENTENE

29. JUNI - 3. JULI

Sommerkurs i biologi og friluftsliv for jenter i 4., 5. og 6. klasse BERGENSOMRÅDET

Sammen med to kvinnelige turledere,
vil jentene lære om naturen og hvordan
den kan tas vare på. Vi skal kose oss på
flere turer i Bergens nærområde.

INFORMASJON OG PÅMELDING:
WWW.DELTAKER.NO/
NATURJENTENE I BERGEN

AUGUST

Verdt å ta vare på

29. AUGUST, BRYGGEN, BERGEN

Formidling av klimaendringenes
konsekvenser for steder som er verdt å
ta vare på og ulike praktiske klimatiltak.
Koordineres med Klimavalgalliansens
fellesaksjon for klima 29. august.

SEPTEMBER

Naturlig onsdag: Gode, grønne Bergen

2. SEPTEMBER 19:00 BOKSALONGEN PÅ
LITTERATURHUSET I BERGEN

Mobilitetsuken

16. - 22. SEPTEMBER STED ANNONSERES
Europeisk kampanje for bærekraftig
mobilitet.

OKTOBER

Naturlig onsdag: Naturmangfoldsloven

7. OKTOBER 19:00 BOKSALONGEN PÅ
LITTERATURHUSET I BERGEN

NOVEMBER

Naturlig onsdag

4. NOVEMBER 19:00 BOKSALONGEN PÅ
LITTERATURHUSET I BERGEN

DESEMBER

Naturlig onsdag: Klimatoppmøtet i Paris

2. DESEMBER 19:00 BOKSALONGEN PÅ
LITTERATURHUSET I BERGEN

Førjulsfest for frivillige i

Naturvernforbundet Hordaland

11. DESEMBER 19:30 STED ANNONSERES